

Kontroversiell historie som en ressurs

Kronikk publisert i Fædrelandsvennen 5. januar 2009.

Av Bjørn Tore Rosendahl, undervisningsleder ved Stiftelsen Arkivet

For noen uker siden var det mange som mottok en e-post med tittelen "IKKE GLEM". Sammen med e-posten følger det en bildepresentasjon om Holocaust med følgende påstand: "Nylig tok Storbritannia bort "Holocaust" fra skolens læreplan fordi det var "støtende" for den muslimske befolkningen som påstår at dette aldri har funnet sted..." For at man ikke skal glemme ofrene fra andre verdenskrig, oppfordres det til å sende e-posten videre til 10 nye mennesker i en "memorial chain" som det kalles i e-postens opprinnelige språkdrakt.

Som mange andre elektroniske kjedebrev man får, er denne også gammel. E-posten begynte å gå sin gang mellom verdens datamaskiner allerede i april 2007. Trolig var bakgrunnen en rapport til det engelske undervisningsdepartementet om en enkelt skole som hadde utelatt Holocaust fra et kurs pga frykt for å bli konfrontert med anti-semittiske holdninger og holocaustbenektelse fra enkelte muslimske elever. Dermed begynte snøballen å rulle. En skole i England ble til læreplanene for hele Storbritannia – og enkelte muslimske elever ble til "den muslimske befolkningen". Av og til kan det gode være det bestes fiende. Og selv om hensikten med å videresende kjedebrevet trolig har vært god blant de fleste, har man på denne måten både spredt gale opplysninger og skapt feilrettet sinne. Selv om president Ahmadinejad fra Iran flere ganger har sådd tvil om Holocaust og kalt det en myte (eks. iransk TV des.-05, Der Spiegel mai-06), betyr det naturligvis ikke at alle muslimer i Storbritannia eller Norge mener det samme.

I England har man aldri vedtatt å fjerne Holocaust fra læreplanene. Her er det faktisk obligatorisk på alderstrinnet 11-14 år. I Skottland, Wales og Nord-Irland er for øvrig Holocaust ikke nevnt eksplisitt i læreplanene, men det betyr ikke at man ikke skal undervises i temaet. Læreplanene skal kun gi føringer på overordnede temaer, og slik er det i Norge også. Læreplanene som gjelder ungdomsskolen i vårt land nevner ikke en gang 2. verdenskrig. Elevene skal lære om "sentrale internasjonale konflikter på 1900-talet". For enhver dyktig lærer innebærer det selvsagt både 2. verdenskrig og Holocaust. Regjeringen har dessuten bestemt at den internasjonale minnedagen for Holocaust skal markeres i alle landets skoler 27. januar. Når vi i tillegg vet at nær halvparten av norske elever reiser på klasseseturer til Auschwitz eller andre tidligere konsentrasjonsleirer, kan vi føle oss trygge på at minnet og lærdommen fra Holocaust blir formidlet gjennom skolen i dag.

Men skal vi se litt framover, er det flere trender som kan endre på denne konklusjonen. Mange skoleelever og foreldre har allerede merket at det er blitt vanskeligere å dra på klasseseturer til Auschwitz. Gratisprinsippet sådde en stund tvil om det var mulig å dra på klasseseturer. Skolen skal være gratis for elevene, men frivillig betaling og andre bidrag som kommer alle elevene til gode er fremdeles lovlig. Derfor ser vi mye oftere enn før elever som selger alt fra vafler, doruller, kjeks eller for den saks skyld bøker fra Stiftelsen Arkivet, for å finansiere klasseseturen sin. En annen hindring kan være utgiftene til å dekke lærerens ekstra betaling knyttet til overtidsbetaling og tjenestereisetilskudd. Mange skoler eller kommuner har ikke råd til dette, og dermed reiser mange elever på tur uten læreren sin. Det reduserer mulighetene til å integrere klasseseturen med den øvrige undervisningen og stiller større krav til reiseoperatøren om å sette opplevelsene i konsentrasjonsleirene inn i en pedagogisk ramme. Ansvarlige for turen blir da elevenes foreldre, og

de bør sjekke nøye hvilken turoperatør som har det beste faglige opplegget rundt reisen til konsentrasjonsleirene. Reisens omfang, kostnad og store potensielle betydning tilsier dette.

En annen trend i skolen er fokuset på digital kompetanse og bruken av internett. Dette fører trolig til at undervisningen er i ferd med å bli mindre styrt av læreboka. I de aller fleste skoleklasser har læreboka tradisjonelt vært veldig viktig med hensyn til hvilke temaer som tas opp og hvordan disse presenteres. Nå er lærebokas posisjon i ferd med og svekkes. Digitale læremidler er på vei inn, og informasjonen man trenger finner man raskere på Wikipedia enn i læreboka. Dermed må man spørre seg: Vil svekkelsen av læreboka føre til at de åpne målene i læreplanene blir tolket mer ulikt enn før? Blir det lettere for læreren å hoppe over krevende emner? Og vil det kunne ramme undervisningen om Holocaust?

Går vi tilbake til England, var det altså temaer som var kontroversielle som ble utelatt i historieundervisningen. I tillegg til Holocaust, ble også korstogene, slavehandelen og Palestina-konflikten nevnt som vanskelige for lærere å undervise i. Det kan virke ubegripelig at korstogene, som pågikk for mer enn 700 år siden, fortsatt kan være kontroversielt å undervise om. Ingen betviler korstogenes eksistens, men det er forståelsen av dem som tradisjonelt har vært så forskjellig ut fra et kristent eller muslimsk ståsted. Derfor reagerte mange muslimer så sterkt da George W. Bush omtalte sin krig mot terror som et korstog, ikke minst siden krigen mot terror først og fremst har foregått i muslimske land. Hadde Bush hatt mer innsikt i hvordan korstogene ses på i Midtøsten, hadde han neppe valgt å bruke dette historisk ladete ordet. Slik innsikt er det ikke bare presidenter som kan ha nytte av.

På samme måte er undervisning om Holocaust viktig. Både som en epokegjørende hendelse, men også med tanke på hva man kan lære av det i dag, knyttet til temaer som rasisme, minoriteter, folkemord og farene knyttet til det å ikke reagere når man ser urett skje. Konfrontert med anti-semittiske holdninger og holocaustbenektelse blir dette bare enda viktigere. I stedet for å unngå de omstridte historiske emnene, bør man derfor heller prioritere disse. Det kontroversielle i dem viser deres relevans i dag. Ved Stiftelsen Arkivet merker vi tydelig at mange elever fra en annen kulturbakgrunn møter norsk og europeisk krigshistorie på andre måter enn de med norsk bakgrunn. Dette bør ikke være et problem verken for oss ved Stiftelsen Arkivet eller i norsk skole. Tvert imot er det heller en mulighet til å trekke andre sine historier og erfaringer med i historieundervisningen. Slik kan elevene lære å trekke linjer mellom fortid, nåtid og fremtid, og dermed utvikle historiebevissthet - som er et av historieundervisningens hovedmål.

Elever i norsk skole fortjener derfor en satsning på lærere som er trygge på sitt fag og sin evne til å utnytte det kontroversielle som en ressurs i historietimene.